

Kasvun ja oppimisen lautakunta 21.08.2024 § 143

§ 143

Lausunto valtuustoaloitteeseen päiväkotien ja koulujen prosessien tarkistamiseksi epäillyissä kotiväkivaltapauksissa

Valmistelijat / lisätiedot:
Veikkolainen Veera

etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Rinta-aho Harri

Kasvun ja oppimisen lautakunta antaa selostusosan mukaisen lausunnon valtuutettu Henna Kajavan sekä 5 muun valtuutetun 22.4.2024 jättämään valtuustoaloitteeseen päiväkotien ja koulujen prosessien tarkistamiseksi epäillyissä kotiväkivaltapauksissa.

Käsittely

Päätös

Kasvun ja oppimisen lautakunta:

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Valtuutettu Henna Kajava yhdessä 5 muun valtuutetun kanssa ovat jättäneet 22.4.2024 jättäneet valtuustoaloitteen, jossa esitetään prosessien tarkistamista Espoon osalta päiväkotien ja koulujen henkilökunnan ohjeistuksessa ja koulutuksessa, jotta voidaan varmistua päiväkotien ja koulujen henkilökunnan puuttuvan riittävän tehokkaasti lapsia mahdollisesti uhkaavaan kotiväkivaltaan.

Valmistelu

Lausunto on valmisteltu Kasvun ja oppimisen toimialan esikunnan hallinto ja kehittäminen-yksikössä. Lausunto käsitellään kasvun ja oppimisen lautakunnassa 21.8.2024 ja Nämnden Svenska rum -lautakunnassa 22.8.2024.

Espoon nuorisovaltuusto antoi lausunnon valtuustoaloitteeseen kesäkuussa 2024. Espoon nuorisovaltuusto kannattaa valtuustoaloitetta päiväkotien ja koulujen prosessien tarkastamista epäillyssä kotiväkivaltapauksessa.

Nuorisovaltuusto haluaa myös muistuttaa kaupunkia vakavasta työntekijäpulasta päiväkodeissa. Jotta mahdollinen kotiväkivaltapaus tulee tarpeeksi ajoissa esiin, olisi kaikilla lapsilla ehdotonta olla päiväkodissakin turvallinen aikuinen, joka oppii tuntemaan lapsen ja huomaa heti muutokset käytöksessä sekä fyysisen väkivallan merkit. Koululaisten kanssa nuorisovaltuusto kannustaisi opettajia käymään yleistä

keskustelua oppilaiden kanssa aiheesta. Erityisesti kouluissa, joissa on paljon maahanmuuttajataustaisia oppilaita, tyttöjen silpomisesta on puhuttava jo varhaisessa vaiheessa oppilaille sekä vanhempainilloissa. Oppilaita tulee muistuttaa siitä, että koulun henkilökunnalla on tärkeää kertoa kotiväkivallasta, jotta asiaan voidaan puuttua. Opettajille tulisi järjestää ainakin kerran vuodessa seminaari siitä, miten puhua kotiväkivallasta oppilaiden kanssa ja miten huomata sekä toimia mahdollisessa kotiväkivalta tapauksessa. (Nuorisovaltuuston lausunto on kokonaisuudessaan oheismateriaalina.)

Valtuustoaloitteessa todetaan, että on varmistettava meillä Espoossa olevan sellaiset ohjeistukset päiväkotien ja koulujen henkilökunnalle, että ne ennaltaehkäisevät mahdollisimman tehokkaasti lasten joutumista vakavan kotiväkivallan uhreiksi. Henkilökunnalla on tärkeää olla herkkyyttä myös monikulttuurisen väkivallan muotojen tunnistamiselle ja osaamista niihin puuttumiselle. Edellä mainittuihin liittyvät keskeisesti tyttöjen sukuelinten silpomisen uhka ja tyttöjen liikkumisen ja sosiaalisen kanssakäymisen ankara rajoittaminen.

Lapsen asian hoitaminen on tukevammalla pohjalla, jos lapsesta tehdyt havainnot eivät jää vain yhden ihmisen tietoon, vaan asiaa hoidetaan enemmän tiimissä.

Valtuustoaloitteessa esitetään prosessien tarkistamista Espoon osalta päiväkotien ja koulujen henkilökunnan ohjeistuksessa ja koulutuksessa, jotta voimme varmistua päiväkotien ja koulujen henkilökunnan puuttuvan riittävän tehokkaasti lapsia mahdollisesti uhkaavaan kotiväkivaltaan. Henkilökunnalla olisi oltava herkkyyttä ja osaamista tunnistaa mahdollisia kotiväkivaltatilanteita, puhutella lasta oikein tilanteen selvittämiseksi sekä ohjeistus varmistaa riittävä avun saanti lapselle, jotta hänen turvallisuutensa on varmistettu.

Valtuustoaloitteessa pyydetään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Fyysisen väkivallan osalta voidaan kysyä, ohjataanko henkilökuntaa havaitsemaan lapsen vammoja?
- Jos vamma havaitaan, onko henkilökunta koulutettu puhuttamaan lasta oikealla tavalla, jotta jo päiväkodissa tai koulussa voidaan saada selkoa, onko lapsen vamma seurausta mahdollisesta kotiväkivallasta, jotta ei toisaalta kuormiteta turhaan ruuhkautunutta lastensuojelua?
- Entä onko henkilökuntaa koulutettu herkkyyteen havaita muutoksia lapsen käyttäytymisessä liittyen mahdollisiin väkivaltakokemuksiin?
- Onko henkilökuntaa ohjeistettu hoitamaan lapsen asiaa muutoin kuin yksin, jolloin lapsen tilanne hoidetaan varmemmin ohjeistuksen mukaisesti?
- Ovatko ohjeistukset riittävän yhdenmukaiset ja selkeät?
- Velvoittaako ohjeistus varmistamaan, että viesti lastensuojeluun menee perille ja siihen reagoidaan riittävällä tavalla?

Lautakunnan lausunto

Espoossa on varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa sekä toisen asteen koulutuksessa ja nuorisopalveluissa selkeät yhteneväiset toimintaohjeet sekä työkaluja lapseen kohdistuneen väkivallan- tai seksuaalirikoksen epäilytilanteeseen. Kyseiset toimintaohjeet ja työkalut ovat henkilöstön helposti saatavilla, niin sähköisessä muodossa henkilöstön

verkkoalustoilla, kuin myös työyksiköissä käytössä. Näiden avulla lasten ja nuorten kanssa toimivat työntekijämme kykenevät ennaltaehkäisemään sekä puuttumaan mahdollisiin kotiväkivaltilanteisiin. Toimialakohtaisten suunnitelmien lisäksi toimintaamme ja lasten turvallisuutta ohjaa kansainvälinen ja kansallinen lainsäädäntö ja normit sekä valtakunnalliset ja kunnalliset määräykset sekä ohjeet.

Lainsäädännön, osaamisensa sekä ammatillisten ja eettisten periaatteiden vuoksi opetus- ja kasvatustalon henkilöstön on toimittava työssään aina edistääkseen lasten ja nuorten etua sekä hyvinvointia. Lasten hyvinvointia haittaaviin tekijöihin, kuten esimerkiksi fyysisiin vammoihin, kiinnitetään aina huomiota. Toimialamme ohjeistukset antavat henkilöstölle eväät kohdata lapsi tai nuori sensitiivisesti tilanteessa, jossa he ovat kohdanneet kotiväkivaltaa, sekä käynnistää prosessit heidän turvallisuutensa takaamiseksi. Henkilökunta on perehdytetty alaa koskevan oman asiantuntijuutensa lisäksi kohtamaan lapsi tilanteessa, jossa häneen epäillään kohdistuneen väkivaltaa, tilanteen vaatimalla herkkyydellä, johdattelematta lasta sekä käsittelemällä aihetta lapsen ikätason vaatimalla tavalla. Myös asioiden kirjaamiseen on tarkat ohjeet, saatu tieto on yksityiskohtaisesti kirjattava ylös mahdollisimman pian.

Ensisijaiset toimenpiteet epäillyissä kotiväkivaltapauksissa

Lapseen kohdistuneesta väkivalta- tai seksuaalirikoksen epäilystä on ilmoitettava poliisille ja lisäksi on tehtävä lastensuojeluilmoitus. Ennen ilmoituksen tekemistä voi keskustella asiasta esimerkiksi oman esihenkilönsä tai lapsen kanssa työskentelevien muiden aikuisten kanssa sekä konsultoida poliisia, ja/tai lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Ilmoitusvelvollisuus on ensisijaisesti henkilöllä, jonka tietoon kotiväkivaltaepäily on tullut. Ilmoittajalla ei ole ilmoittamisen johdosta oikeutta salassa pidettäviin tietoihin, joten ilmoittaja ei saa välttämättä tietoa siitä, mitä ilmoituksesta on seurannut. Valtaosassa tilanteita yhteistyötä lapsen kasvatustalon tai opetustehtävissä työskentelevien henkilöiden kanssa tehdään aina jatkossa.

Espoon kaupungin työntekijät tekevät lapsen kohdistuvaan väkivaltarikosepäilyyn liittyvän lastensuojeluilmoituksen sähköisellä lomakkeella, johon on helppo pääsy henkilöstön verkkoalustan työkalusivulta. Palvelu on kaikkien Espoon kaupungilla työskentelevien käytössä. Kiireellisissä tilanteissa myös suullinen ilmoitus on mahdollinen. Lastensuojelun on yhteistyössä poliisiin kanssa selvítettävä, miten lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehditaan.

Varhaiskasvatustalon työntekijät, koulut ja oppilaitokset ovat keskeisiä paikkoja puuttua lapsiin kohdistuvaan koti- ja kunnioväkivaltaan, koska näillä tahoilla työskentelevillä on säännöllinen kontakti lapsiin. Myös poissaolot voivat olla merkki siitä, että lapsella on kotona huolia. Espoossa on selkeät ja yhdenmukaiset poissaoloihin puuttumisen mallit käytössä jokaisella koulutusasteella. Poissaoloihin puututaan välittömästi, kun niitä ilmenee ja asiaa selvitetään niin lasten kuin huoltajien kanssa.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan monimuotoisuus

Lapsiin kohdistuva väkivalta on tekoja tai toimintaa, joka aiheuttaa lapsille vahinkoa. Väkivalta voi olla laiminlyömistä tai henkistä, kurittavaa, fyysistä, seksuaalista tai kemiallista väkivaltaa, ja se tapahtuu valitettavan usein lapsen kotona tai lähipiirissä. Lapsen lieväkin pahoinpitely on yleisen syytteen alainen rikos.

Kunniaväkivalta on ilmiö, jonka kanssa työskentely edellyttää ammattilaisilta taitoa kunniaväkivaltaan ja sen huomaamiseen liittyen. Espoon kaupungin kasvun ja oppimisen toimialan työntekijät perehdytetään kunniaväkivaltaan liittyviin ja kunniaväkivallan ehkäisemiseen liittyviin tekijöihin. Ilmiön käsittelyyn on tarjolla koulutuksia sekä koulutusmateriaalia. Tyypillisiä kunniaan liittyvän väkivallan muotoja ovat uhkailu tai uhkaaminen, painostaminen, kunnianloukkaus, pahoinpitely, liikkumisen tai vapauden rajoittaminen, ihmiskauppa tai seksuaaliväkivalta.

Kunniaväkivalta mielletään usein tyttöihin tai naisiin liittyväksi, sitä saattaa esiintyä esimerkiksi tyttöjen sukupuolielinten silpomisena. Espoossa työskennellään tyttöjen sukuelinten silpomisen (Female genital mutilation, FGM) ehkäisemiseksi ja epäilyihin puuttumiseksi. Silpomisen ehkäisemiseen sekä epäilyihin puuttumiseen on olemassa selkeät ohjeet. Espoossa myös kunnan oma kaupunkitasoinen työryhmä on tuottanut ohjeistuksia FGM:n epäilytilanteissa toimimiseen, ja järjestänyt kaupunkitasoisia koulutuksia vuosittain työntekijöille. Keväällä 2024 on käynnistetty Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä hyvinvointialueen työntekijöiden ja kuntien yhteinen FGM-verkosto, jonka tarkoituksena on yhtenäistää ohjeistuksia ja sujuvoittaa yhteistyötä. Toimintatavat ja ohjeet FGM:n epäilyjen sekä niihin reagoimisen suhteen käydään vuosittain läpi yksiköissä sekä uudet työntekijät perehdytetään niihin.

Moniammatillinen yhteistyö

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö työskentelee myös näiden kysymysten suhteen lasten ja nuorten kanssa, ennaltaehkäistäkseen sekä havaitakseen mahdollisia ongelmakohtia heidän elämässään. Kouluterveydenhuollon henkilöstö tapaa säännöllisesti sekä tarvittaessa lapsia sekä nuoria ja toimivat opetus- ja kasvatushenkilöstömme tukena aina tarvittaessa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa tehdään jatkuvasti myös laajemmin yhteistyötä lasten ja nuorten kohtaaman väkivallan sekä sen ehkäisemisen suhteen. Toimialamme ja hyvinvointialueen edustajat kokoontuvat säännöllisesti monin erilaisin moniammatillisin asiantuntijatyöryhmin suunnittelemaan sekä arvioimaan työskentelyä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämän yhteistyön johdosta sekä hyvinvointialueen toimesta on järjestetty henkilöstöllemme koulutuksia ja laadittu ohjeistuksia kotiväkivaltatapausten ehkäisemiseen, havaitsemiseen ja niihin puuttumiseen liittyen.

Kouluterveyskysely

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen joka toinen vuosi toteuttamassa kouluterveyskyselyssä selvitetään myös eri ikäisten lasten kokemuksia väkivallasta ja sitä, ovatko he kohdanneet lähipiirissään väkivaltaa menneen vuoden aikana. Espoossa tarkastellaan kouluterveyskyselyn tuottamia tuloksia syvällisesti niin kasvun ja oppimisen toimialan hallinnossa, kuin oppilaitoksissa. Oppilaitoskohtaiset tulokset antavat tilannekuvan suoraan oppilaitoksille, joka mahdollistaa tilanteeseen reagoimisen niiden herättäessä huolta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimana on käynnissä myös valtakunnallinen Barnahus-hanke, jossa kehitetään lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitys- ja tutkintaprosesseja sekä lapselle ja perheelle riittävän tuen takaamista. Espoon kaupunki on tehnyt yhteistyötä hankkeen

sekä hyvinvointialueen henkilöstön kanssa kehittämistyössä ja henkilöstömme kouluttamiseksi. Hankkeen verkkosivuilla on paljon koulutusmateriaalia ja työvälineitä työntekijöidemme hyödynnettäväksi. Hanke on järjestänyt syventävänä koulutuksena Espoon kaupungin henkilöstölle viiden koulutuksen sarjan keväällä 2022. Koulutusta järjestetään sekä materiaaleja jaetaan henkilöstölle jatkuvasti.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Valtuustoaloite päiväkotien ja koulujen prosessien tarkistamiseksi epäillyissä kotiväkivaltatapauksissa
- Nuorisovaltuuston lausunto valtuustoaloitteeseen kotiväkivaltatapauksista

Tiedoksi